

Проф. др СНЕЖАНА СТОЈШИН
Универзитет у Новом Саду
Филозофски факултет
Одсек за социологију
Др Зорана Ђинђића 2, Нови Сад, Србија
Е-адреса: stojsin.snezana@gmail.com

ОСНОВНЕ КАРАКТЕРИСТИКЕ САВРЕМЕНИХ МИГРАЦИЈА СЕОСКЕ ОМЛАДИНЕ У ВОЈВОДИНИ*

САЖЕТАК: Циљ рада је да се укаже на основне карактеристике миграција које су у данашње време специфичне за сеоску омладину, у овом случају на територији АП Војводине. Да би се анализирале миграције сеоске омладине у раду је указано на проблеме који се јављају у изучавању миграција уопште и могуће начине превазилажења тих проблема. Анализирани су доступни подаци о миграцијама омладине, како спољних тако и унутрашњих миграција, и указано је на

* Текст је резултат рада на пројекту Матице српске „Српско село између традиције и сталних промена”, који финансијски подржавају Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије и Покрајински секретаријат за високо образовање и научноистраживачку делатност АП Војводине.

недостатке постојећих извора података о овом друштвеном процесу. Међу изворима података најзначајнија су социолошка истраживања која, поред статистичких података, показују да су последњих деценија најчешће миграције унутар граница Србије имале следеће карактеристике: највидљивије су миграције село–град, затим миграције из мањих у већа градска насеља, и на крају миграције ка великим регионалним центрима као што су Београд, Нови Сад, Ниш и Крагујевац.

КЉУЧНЕ РЕЧИ: миграције, извори података, село, омладина, Војводина

У изучавању савремених миграторних процеса у Србији истраживачи се, чини се, најчешће одлучују за истраживање спољних миграција, у оквиру којих је „најинтересантнији” истраживачки проблем одлазак младе високообразоване радне снаге, а стручне и научне анализе прати и велико интересовање јавности за овај проблем. Истовремено, истраживачи често заборављају на унутрашње миграције које утичу, пре свега, на просторну дистрибуцију становништва Србије, а затим и на различите структуре становништва. Међутим, много већи проблем од саме теме истраживања миграција представљају извори података о овој појави. Наиме, проблем извора података присутан је без обзира да ли је реч о статистичким пописним подацима, или анкетним социолошким и демографским истраживањима, јер оба процеса прикупљања података прате бројна ограничења у виду, пре свега, непостојања података о различитим аспектима миграторних кретања, а потом и непотпуног обухвата, немогућности поређења података и слично². О проблему упоре-

² О недостацима података о миграцијама видети опширније: М. Bobić, М. Vesković Andelković, V. Kokotović Kanazir (2016): *Studija o spoljnim i unutrašnjim migracijama građana Srbije sa posebnim osvrtom na mlade*, Београд: Међународна организација за миграције, 18–23.

дивости говоре и Никитовић и сарадници који наводе да он произлази из временског концепта на којем је заснована миграциона статистика, зато што „један концепт (попис, регистар и сл.) подразумева број лица која су директно или индиректно искусила миграциони догађај (мигранти или потомци миграната) и живе на некој територији у одређеном тренутку”, док се у другом концепту, статистици миграционих токова, подразумева „број миграната или миграционих догађаја (процедура везаних за миграције) у одређеном периоду”³. Даље, значајан проблем је и то што статистички подаци, ионако непотпуни, не пружају никакав увид у мотиве миграција, односно привлачеће и одбијајуће факторе који неку територију чине (не)пожељном за становање. У анализи овог аспекта миграција велику улогу имају социолошка и демографска истраживања која надопуњују скромне статистичке податке, а који се добијају пописима становништва.

Имајући у виду бројне „методолошке недостатке” у прикупљању података и изучавању самих миграција, јасно је колико је из укупних миграција тешко издвојити карактеристике миграција сеоске омладине на било којој територији у РС. Најзначајнији проблем при постављању истраживачког питања о карактеристикама савремених миграција сеоске омладине јесте управо тај што не постоје детаљни подаци о овој појави, већ се она може анализирати путем посредних статистичких података и малобројних истраживања. У раду су коришћени статистички извори података (пописни подаци и демографска статистика), стручни и научни радови и малобројна истраживања савремених миграторних процеса.

³ В. Никитовић, Ј. Предојевић Деспић, И. Маринковић (2015): *Мигрантско становништво*, Београд, 98. Доступно на: <https://www.researchgate.net/publication/293816866>

ОМЛАДИНА У СПОЉНИМ И УНУТРАШЊИМ
МИГРАЦИЈАМА

Проучавања спољних миграција делимично су могућа анализом статистичких података пописа становништва у РС⁴, али пре свега, различитим социолошким истраживањима миграната на раду у иностранству и потенцијалних прекограничних миграција⁵. Уз вођење рачуна о горе наведеним недостацима изворних података, показно је да је у периоду између два последња пописа од 2002. до 2011. године у иностранство отишло око 175.000 грађана Републике Србије, просечне старости од око 29 година, а да је скоро свако пето лице (19%) имало више или високо образовање⁶. Прекограничне миграције младих су још интензивније у последњих неколико година. Иако у јавности постоји претпоставка да је међу спољним мигрантима, односно лицима која су еми-

⁴ Никитовић и сарадници наводе да „не постоје довољно ефикасни законодавни механизми који би приморали грађане Србије да одјаве своје пребивалиште када имају намеру дуже да бораве у иностранству, званична статистика миграционих токова практично не покрива прекограничне миграције српских држављана. Из тог разлога, њих је могуће пратити једино кроз попис становништва.” (Исто, 99).

⁵ Међу новијим истраживањима истичу се: Истраживање Кабинета министарке без портфеља задужене за демографију и популациону политику, Министарства науке, образовања и технолошког развоја и Републичког завода за статистику („Миграције студената”, 2018); затим истраживања Милице Весковић Анђелковић и Мирјане Бобић („Партнерство са дијаспором као стратегија смањења сиромаштва на локалном нивоу”, 2015); Душана Мојића („Сеобе младих из Србије почетком трећег миленијума”, 2016); Сузане Марковић Крстић („Социјална диференцираност аспирација студентске омладине у Србији за променом места и одласка у иностранство”, 2017), Т. Павлов („Миграциони потенцијал Србије”, 2009), затим истраживања Центра за демографска истраживања Института друштвених наука.

⁶ Г. Бјелобрк (2018): „Истраживања о миграцијама студената”, *Демографски преглед*, 69: 1–4 (изд. Београд: Министарство за бригу о породици и Центар за демографска истраживања Института друштвених наука).

грирала из Србије, најбројније високообразовано становништво, подаци показују да су у иностранству најзаступљенији мигранти са завршеном средњом школом (38,8%), затим са основном школом (27,5%), док је 12% миграната са завршеним високим образовањем.⁷ Имајући у виду старосну структуру одсељеног становништва, а потом и образовну структуру, јасно је зашто су омладина и студенти најпожељнија циљна група у већини истраживања миграција у Србији.

У једном од таквих истраживања миграција обухваћено је 11.000 студената⁸, а у закључцима је указано на будуће миграторне процесе. Наиме, од укупног броја студената који се школују ван места становања скоро три четвртине (73,6%) студената планира да се након завршетка школовања трајно пресели, 40,6% студената планира да се трајно пресели у место у којем студира, дакле у Београд, Нови Сад, Ниш, а трећина (33%) намерава да оде из Србије. Свега 26,4% студената планира да се по завршетку студија врати у место становања.⁹ Студенти који се школују ван свог места становања најчешће представљају најпокретљивију групу. Ови подаци указују на два потенцијална правца просторне покретљивости младих: први правац су спољашње прекограничне миграције, чији се интензитет у будућности највероватније неће смањивати,¹⁰ док други правац представљају унутрашње миграције које се и даље настављају по принципу село-град.

Бобић и сарадници примећују да је и поред повећања броја спољних младих миграната много већи број младих

⁷ М. Bobić i sar., n. d., 44.

⁸ Г. Бјелобрк, н. д.

⁹ Г. Бјелобрк, н. д., 2.

¹⁰ Највећи број студената након завршетка школовања жели да оде у Немачку (24,2%), која је на првом месту жеља и код студената (22,9% анкетираних студената) и код студенткиња (25% анкетираних студенткиња), а затим следе Аустрија, Швајцарска, САД... (Г. Бјелобрк, н. д., 3).

који не планирају прекогранично пресељење због недостатка новца, социјалног капитала или емотивне везаности за земљу¹¹. Са друге стране, уместо спољних миграција, вероватније су унутрашње миграције: половина испитаних жели да се пресели унутар Србије, а највише њих жели да иде у Београд (млади из централне и јужне Србије) или у Нови Сад (млади из војвођанских градова).¹² Овоме у прилог иде и податак да је од укупног броја унутрашњих миграција половина миграторних кретања резултат досељења у друго насеље исте општине (697 хиљада), односно у другу општину исте области (536 хиљада).¹³ Друга половина регистрованих миграција односи се на пресељења између различитих области (1,2 милиона), а број досељених у градска насеља (1,5 милиона) значајно је већи од броја досељених у остала насеља (950 хиљада).¹⁴ Дакле, у унутрашњим миграцијама највише становника сели се у место у близини бившег места боравка, што потврђују и подаци према којима се 2020. године 36,3% особа селило из једне у другу општину или град унутар исте области.¹⁵ Најмање становника (28,1%) селило се из једног у друго насеље у оквиру исте општине, или града.¹⁶

Ово потврђују и резултати истраживања Цесида, да више од четвртине средњошколаца тежи ка већим срединама „и то ка првој наредној географској инстанци – из села у град, из мањег града у већи, из већег места у иностранство”, а највећи степен незадовољства постојећим местом живљења

¹¹ М. Bobić i sar., *n. d.*, 33.

¹² М. Bobić i sar., *n. d.*, 91.

¹³ В. Никитовић и сар., *n. g.*, 106.

¹⁴ Исто, 106.

¹⁵ Демографска статистика, Београд 2021.

¹⁶ Euronews Srbija. *Blic*, 6. 8. 2022. (Gordana Bjelobrck, načelnica Odeljenja za demografiju Republičkog zavoda za statistiku, RZS). Доступно на: <https://www.blic.rs/vesti/drustvo/sele-se-u-beograd-ili-vojvodinu-evo-kako-izgledaju-migracije-mladih-unutar-srbije/nwdtswq>

показали су млади из руралних крајева југоисточне Србије.¹⁷ У веће градове ближе месту рођења мигрирају „у већини случаја млади људи, јер у тим центрима настављају са школовањем које мањи град не може да им приушти. Неки од њих те веће центре доживљају и као прилика да лакше пронађу посао независно од школе”.¹⁸

Као највећи проблем који млади у Србији наводе у истраживању 2019. године, а који представљају одбијајуће факторе, јесте недовољно могућности за њих у месту у којем живе (23%), незапосленост и економски проблеми (20%), као и корупција и криминал (15%). Исто тако, велики проблем младима представља и то што је утицај младих на дешавања у њиховом окружењу мали (11%), а недостају им и културна и спортска дешавања.¹⁹ Млади су незадовољни условима живота, јер немају могућност заснивања породице, јер је 52% рекло да им услови живота то не омогућавају, а 33% да су услови живота такви да могу да заснују породицу.²⁰

У горе поменутом истраживању на узорку од 11.000 студената показано је да је за две трећине (66,5%) од укупног броја студената који намеравају да се трајно преселе у неко друго место у Републици Србији, кључни мотив због којег би променили одлуку о пресељењу и остали у свом месту јесте „обезбеђен посао у струци”. Одлуку о пресељењу променило би још 14,4% студената, уколико би постојале „стимулативне мере било које врсте на локалном нивоу”.²¹

¹⁷ Cesid, *Položaj i potrebe mladih u Republici Srbiji* (IV ciklus), Beograd, decembar 2019. Доступно на: <https://www.mos.gov.rs/public/documents/upload/sport/inspekcija/Položaj%20i%20potrebe%20mladih%20u%20Republici%20Srbiji%202019.pdf>

¹⁸ Euronews Srbija. *Blic*, 6. 8. 2022, n.d.

¹⁹ Isto, 11.

²⁰ Isto, 12.

²¹ *Миграције студената* (2018): Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања у сарадњи са Центром за демографска

Наведена истраживања показују колико су унутрашње миграције значајне за географску расподелу или просторну дистрибуцију становништва: већина становништва концентрише се у великим регионалним центрима као што су Београд, Нови Сад, Ниш и Крагујевац, а привлачећи фактори су школовање, веће могућности налажења посла, културни и спортски садржаји и слично. Исто тако, ова истраживања, поред статистичких података, показују да су последњих деценија највидљивије миграције унутар граница Србије биле миграције село-град, затим миграције из мањих у већа градска насеља, и на крају миграције ка великим регионалним центрима као што су већ поменути Београд, Нови Сад, Ниш и Крагујевац.²² У Србији је према последњим доступним подацима, 2020. године миграциони салдо био позитиван у само 49 општина или градова,²³ у једној је био једнак нули, а у осталих 119 општина или градова негативан.²⁴

МИГРАЦИЈЕ СТАНОВНИШТВА АП ВОЈВОДИНЕ

Овакви правци кретања карактеристични су и за територијална померања становништва у АП Војводини. Имајући у виду податке који говоре да је природни прираштај у овој покрајини негативан још од 1989. године²⁵, да је 2020. године вредност природног прираштаја била -7,49 промила,

истраживања Института друштвених наука. Београд, 50. Доступно на: <https://www.mdpp.gov.rs/doc/Migracije-studenata.pdf>

²² М. Bobić i sar., n. d., 56.

²³ Од тога је чак 10 општина са територије града Београда, међу којима највећи миграциони салдо има Звездара +2.033, а затим Земун са +1.129 становника 2020. године. Демографска статистика 2020. године.

²⁴ Euronews Srbija. *Blic*, 6. 8. 2022, n. d.

²⁵ С. Стојшин (2018): *Становништво – социолошка перспектива*, Нови Сад: Филозофски факултет. Опширније о утицају миграција и природног прираштаја у Војводини видети стр. 43–76.

а да природно кретање становништва има још негативније вредности на селу, јасно је да су заједно са миграцијама становништва, која су карактеристична управо за руралне делове, ова два фактора пресудна у пражњењу села и њиховом нестајању.

Анализа миграторних процеса у седам округа у Војводини у последњих пет година (Табела 1), а за које постоје статистички подаци, показује да позитиван миграциони салдо константно имају Јужнобачка (центар Нови Сад са процењеним бројем становника 2020. године 362.675)²⁶ и Севернобачка област (центар Суботица са процењеним бројем становника 135.678)²⁷. Ова два округа, односно кретање становништва у њиховим центрима са константно већим досељавањем него одсељавањем, представљају пример концентрисања становништва у великим регионалним центрима. Истовремено је негативан миграциони салдо константно бележен у Западнoбачкој, Севернобанатској и Средњобанатској области.

Демографске карактеристике миграторног становништва нису се „мењале”. У Војводини 2021. године, али и осталих година у посматраном периоду, најчешће мигрира становништво старости 24–34 и 34–44 године.²⁸ Такође, видимо да је 2020. године у свим старосним групама у мигрантском становништву Војводине миграциони салдо позитиван, што указује на то да се и поред великог удела становништва старости 24–34 година у миграторном становништву, заправо просторно креће становништво свих старосних група. Полна

²⁶ И три општине које се граниче са градом Новим Садом – Темерин, Тител, Бачки Петровац – имају позитиван миграциони салдо (Табела 2).

²⁷ Поред Новог Сада и Суботице, градови у којима број становника прелази 100 хиљада према проценама броја становника за 2020. годину јесу још Панчево (118.971) и Зрењанин (114.679) (Демографска статистика 2020, Београд 2021).

²⁸ Републички завод за статистику (2022): *Унутрашње миграције 2021.*

Табела 1. Кретање миграционог салда у војвођанским областима 2017/2021.

	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.
Укупно	670	308	519	926	1.493
Западнобачка	-454	-474	-400	-292	-193
Јужнобанатска	-174	-220	-111	71	52
Јужнобачка	1.775	1.646	1.750	1.498	1.740
Севернобанатска	-252	-195	-213	-109	-124
Севернобачка	218	119	67	87	106
Средњобанатска	-296	-443	-510	-318	-363
Сремска	-147	-125	-64	0	275

Извор: Демографска статистика за дате године, Републички завод за статистику

структура, односно удео мушкараца и жена међу досељеним, као и међу одсељеним је врло слична. Велика разлика у обе групе види се управо у најбројнијој старосној миграторној групи од 24 до 34 године, где има скоро дупло више жена (4.408 досељених и 4.399 одсељених жена) од мушкараца (2.876 досељених и 2.809 одсељених мушкараца),²⁹ што се може тумачити пресељењем жена због склапања брака, али и због школовања.

Град Нови Сад једина је територија у Војводини у којој се број становника између последња два пописа становништва, 2002. и 2011. године није смањило, док је истовремено у свим војвођанским општинама број становника мањи. „Град Нови Сад је са приградским насељима 2011. године имао 335.701 становника, што чини 17,5% укупног становништва Војводине. Специфичности Новог Сада и његова улога гравитационог центра Војводине 'преносе се' и на већину

²⁹ Демографска статистика, РЗС, Београд 2022.

од 15 приградских насеља града.³⁰ Међутим, у овим приградским насељима, односно селима по свим демографским и социолошким карактеристикама, запажена су нешто другачија кретања становништва од осталих села у Војводини. Њихова специфичност и данашња слика условљена је променама које су се средином и крајем прошлог века догађале. Интензитет миграција село-град током друге половине прошлог века, условио је промене у територијалној расподели становништва, међајући, како слику села из којих су се одсељавали, тако и варошица и градова у које су се мигранти досељавали, и, чини се, интензитет се није променио ни 70 година касније. Интензитет емиграције из села смањен је само толико колико је данас у тим селима мање становника него у периоду средином 20. века.

Становништво које је „започело” деаграризацију и пражњење села, а исељавало се услед појачане индустријализације, било је претежно пољопривредно и нижег степена образовања. Одлазак овог радноспособног становништва, младог, у фертилном периоду, условило је промене у старосној структури, али и другим структурама становништва тих села, а последице се осећају и данас. Тадашње миграције из села, примарно мотивисане проналаском посла у бројним отвореним фабрикама, произвела су „нови” тип насеља – приградска насеља, односно села у близини великих градова и индустријских центара. Приградска села насељавају се радницима који раде у великим оближњим градовима, а број становника у тим селима најчешће константно расте.³¹ Близина већих градова касније је условила одлазак омладине у те центре ради

³⁰ С. Стојшин, *н. г.*, 126.

³¹ О карактеристикама сеоских миграција средином 20. века опширније видети: М. Ивановић Баришић (2015): „Миграције село – град у другој половини 20. века у Србији”, *Гласник Етнографског института САНУ*, LXIII (3): 595–608.

школовања (најчешће дневне миграције због близине приградских села и бољих саобраћајних веза). Ове опште карактеристике приградских насеља важе и за насеља/ села у непосредној близини Новог Сада, а што је удаљеност приградског насеља од овог регионалног центра већа, то је демографска слика лошија. Тако у Кисачу, Бегечу, Степановићеву и Ковиљу, који су на територији града Новог Сада најудаљенији, број становника или стагнира или опада, док се у местима попут Каћа, Ветерника, Буковца, који се граниче са самим Новим Садам, број становника повећава.³² Број градског становништва порастао је од 1948. до 2011. године са 69.407 на 250.439, а број становника приградских насеља повећао се са 32.178 на 57.321.

Слично повећање броја становника забележено је у неким приградским насељима у Сремском округу. Нпр., насеља/ села Општине Стара Пазова: Нова Пазова, Нови Бановци, Стари Бановци или у насељу Лаћарак у Општини Сремска Митровица.

Међутим, села која се налазе у другим општинама у Војводини, углавном немају те карактеристике. Већина тих села имају приближно једнак или много мањи број становника него према попису 1948. године. Истовремено, у већини општина у Војводини бележи се негативан миграциони салдо (Табела 2). Према проценама „мање становника 2016. године него 1948. године имали су Западнобачка област (индекс 88,5), затим Средњобанатска област (81,8), док је највеће смањење броја становника у посматраном периоду забележено у северном Банату (индекс 74,0).”³³

³² Опширније: „Кретање становништва у приградским насељима града Новог Сада од Другог светског рата до 2011”, у: С. Стојшин, *н. г.*, 130–134.

³³ С. Стојшин, *н. г.*, 59.

Ниједна општина Западнoбачког округа (Сомбор са -934 становника у току посматраног периода, затим Кула, Апатин, Оџаци) нема позитиван салдо последњих пет година, а исто важи и за Средњобанатску област (Зрењанин, Житиште, Нова Црња, Нови Бечеј, Сечањ). У осталим областима, скоро све општине имају негативан миграциони салдо, али се у свакој области издваја по један центар у којем је већи број досељених него одсељених. У Јужнобанатској области то је Панчево³⁴ (+464 за пет година) у којем се градско становништво, према пописима становништва са 39.440 становника 1948. године повећало на 90.776 становника 2011. године. Истовремено, сеоско становништво овог града од 1948. до 2011. повећало се незнатно, са 31.503 на 32.638.

У Сремској области центар гравитирања је Стара Пазова (+674) где је од првог послератног пописа градско становништво до 2011. године порасло са 9.193 на 18.602, а сеоско са 21.354 на 47.190. Сремска област једна је од ретких у којој се у том периоду повећало сеоско становништво (са 154.050 на 176.643, али се истовремено градско становништво више него удвостручило са 55.893 на 135.635). Узрок овог повећања свакако није природни прираштај, већ досељавања великог броја избеглица из ратом захваћених подручја 90-их година 20. века. С друге стране, не смемо заборавити ни бројне стране³⁵

³⁴ Привлачећи фактор је свакако налажење посла у компанијама као што су: „ХИП-Петрохемија” а. д. Панчево у реструктурирању, НИС – Рафинерија нафте Панчево, „ХИП-Азотара” д. о. о. Панчево (фабрика вештачког ђубрива), „Панонија” Панчево (фабрика за производњу хемијских средстава за домаћинство). Наведено са званичне презентације града Панчева. Доступно на: <http://www.pancevo.rs/nekategorizovano/pancevacka-privreda/?0=lat>. Приступљено: 30. 9. 2022.

³⁵ На територији Општине Стара Пазова тренутно постоје четири индустријске зоне на површини од око 1.500 хектара, на којим су бројне компаније изградиле фабрике: „Mercedes-Benz”, „Nestle”, „Volvo”, „Husqvarna”, „Gorenje”, „DHL”, „Muhlbauer”, „Alumil”, „Milšped”, „Grubin”, „Greiner” и

и домаће компаније³⁶ у Старој Пазови и околини које „нуде посао” задовољавајући тиме „најважнији” привлачећи фактор – већу могућност запослења. Поред Старе Пазове, позитиван миграциони салдо у посматраном петогодишњем периоду имају и Рума и Пећинци.

У Севернобачкој области позитиван миграциони салдо константно има само Суботица (+908) у којој је број градског становништва повећан са 66.741 (1948) на 105.681 (2011), а сеоског се смањило са 56.947 на 35.873, што указује највероватније на пресељења из села у Суботицу као најближи градски центар. Наравно, не смемо заборавити негативан природни прираштај који од 90-их година карактерише већи број села у Војводини. Кањижа (+96) је једина општина у Севернобанатској области са позитивним миграционим салдом у последњих пет година, а у овој општини се број сеоског становништва смањује константно од пописа 1948. године. Истовремено од 1948. до 2011. смањило се и број градског становништва као последица вишедеценијског негативног природног прираштаја, али и одсељавања.

Овим статистичким подацима, свакако је неопходно потпуније објашњење зашто млади из војвођанских села гравитирају према великим центрима, пре свега ка Новом Саду, а већ је речено да то пружају социолошка истраживања миграција. У једном од таквих истраживања испитиван је однос сеоске омладине према миграцијама³⁷, а анализирани

JP „Packaging”, „Artinvest”, „De Rigo Refrigeration” d. o. o., „Froneri Adriatic” d. o. o... Извор: Пословни портал Општине Стара Пазова. Доступно на: <https://www.investirajteupazovu.rs/investirajte-u-pazovu/industrijske-zone.html>. Приступљено: 30. 9. 2022.

³⁶ Домаће компаније: „Tehnoplast” d. o. o. из Старих Бановаца; „Resa gradnja” d. o. o. из Нових Бановаца; „Pneumo-Logic” d. o. o. из Старе Пазове; „Medius” d. o. o. из Нове Пазове итд.

³⁷ С. Стојшин (2021): „Промене у миграторним склоностима сеоске омладине: пример насеља Каћ”, *Социолошки преглед*, LVI (4): 1361–1381.

Табела 2. Миграциони салдо у војвођанским општинама у последњих пет година

	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	Мс
Западнобачка област						
Сомбор	-270	-198	-200	-151	-115	-934
Апатин	-46	-49	-73	-81	-57	-306
Кула	-202	-121	-107	-90	-71	-591
Оџаци	-41	-86	-121	-78	-49	-375
Јужнобанатска област						
Панчево	-149	144	84	206	179	464
Алибунар	-28	-59	-67	-39	1	-192
Бела Црква	-7	-9	-30	-40	-21	-107
Вршац	-142	-79	-115	-86	-57	-479
Ковачица	-40	-24	12	-6	13	-45
Ковин	-116	-104	-49	-102	-47	-418
Опово	-8	-29	-53	-25	57	-58
Пландиште	-42	-14	-2	-19	-54	-131
Јужнобачка област						
Нови Сад	2.282	2.250	2.128	2.117	1.572	10.349
Бач	-31	-45	-82	-46	-34	-238
Бачка Паланка	-84	-141	-176	-91	-61	-553
Бачки Петровац	5	19	-12	9	21	42
Беочин	19	-17	-19	1	6	-10
Бечеј	-60	-88	10	-33	39	-132
Врбас	-196	-161	-160	-236	-132	-885
Жабал	-71	-72	-63	-55	-45	-306
Србобран	-25	-17	-17	-11	26	-44
Сремски Карловци	-8	-31	-15	-4	4	-54
Темерин	-11	94	10	61	83	237
Тител	20	-16	42	38	19	103
Севернобанатска област						
Киkinда	-265	-159	-165	-149	-159	-897
Ада	8	10	-4	-24	-16	-26
Кањижа	28	19	22	17	10	96
Нови Кнежевац	-41	-43	-26	-21	-6	-137

СНЕЖАНА СТОЈШИН

Сента	6	-45	-28	-8	-8	-83
Чока	-96	-34	6	-28	70	-14
Севернобачка област						
Суботица	216	288	139	122	143	908
Бачка Топола	-52	-33	-26	-45	-45	-201
Мали Иђош	8	-37	6	-10	-11	-44
Средњобанатска област						
Зрењанин	-232	-109	-209	-181	-149	-880
Житиште	-101	-25	-59	-120	8	-297
Нова Црња	-69	-70	-56	-58	-33	-286
Нови Бечеј	-17	-34	-68	-82	-82	-283
Сечањ	-60	-58	-51	-69	-62	-300
Сремска област						
Сремска Митровица	-125	-144	-77	-103	-13	-462
Инђија	8	-77	16	-12	-1	-66
Ириг	-28	-22	-45	-27	-24	-146
Пећинци	-29	62	-5	10	-17	21
Рума	1	32	42	17	-16	108
Стара Пазова	101	134	84	144	211	674
Шид	-173	-132	-140	-93	-140	-678

Извор: Демографска статистика за дате године, израчунато на основу броја досељених и одсељених

су ставови према миграцијама у два периода: периоду крајем 90-их година и 22 године касније, данашњи период. Резултати³⁸ су показали да је крајем 90-их Нови Сад био најпожељније имиграционо подручје за чак 62% испитаника, иако је удаљен свега 8 километара од Каћа, насеља у којем је вршено истраживање, и има одличне саобраћајне везе. Данас су миграторне склоности нешто другачије. Наиме, у Нови Сад жели да се пресели 45% испитаника, 15% њих жели да живи

³⁸ У оба периода учествовало је по 100 испитаника у Каћу, приградском насељу Новог Сада, а опширније о методолошким карактеристикама видети у С. Стојшин, н. д., 1365–1366.

у Београду, а 30% њих будућност види у прекограничним миграцијама које се у првом истраживању уопште нису спомињале. Интересантно је да је 10% испитаника рекло да жели да се одсели у неко мирније село.³⁹

Анализа резултата у оба истраживања, показала је да се лоша материјална ситуација и немогућност налажења посла уопште или у струци јављају као кључни одбијајући фактори међу сеоском омладином. Као одбијајући фактор живота на селу у оба периода навођени су „сиромашан културни живот, непостојање различитих садржаја где би млади квалитетно проводили слободно време (парк, биоскоп, базен, трим стаза, радионице за едукацију), затим неслога људи и сл.”⁴⁰ Поред односа према локалној заједници који је један од важнијих показатеља могућих миграторних кретања, испитаници су наводили и „проблеме који превазилазе оквири локалне заједнице. Најчешће је навођено да би у Србији је све требало да се промени, како материјална ситуација, тако и лакше налажење добро плаћеног посла у струци, затим култура, политика”.⁴¹ Анализа резултата показала је „да се миграције младих са села данас не завршавају одласком у неки већи град, најчешће оближњи, већ да за трећину испитаника који желе да напусте тренутно место становања иностранство представља, чини се, једину опцију”.⁴²

ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА

Данас миграције омладине из сеоских, најчешће неразвијених подручја подразумевају: прво, одлазак младих у универзитетске центре ради школовања, а затим: а) останак у тим

³⁹ С. Стојшин, *н. г.*, 1367–1368.

⁴⁰ С. Стојшин, *н. г.*, 1368.

⁴¹ С. Стојшин, *н. г.*, 1369.

⁴² С. Стојшин, *н. г.*, 1370.

центрима, б) одлазак у други већи центар, в) одлазак у иностранство и г) повратак у место становања. Друго, пресељење младих (без обзира на степен образовања) најчешће је условљено лакшим проналажењем боље плаћеног посла / посла у струци / посла уопште. Треће, омладина се сели из мањих удаљенијих села у градове због посла, али и због културних, спортских и забавних садржаја који су фактор одбијања у свом селу, а фактор привлачења у већем граду. И аутори истраживања миграција студената наводе да имајући у виду да „студенти који се школују изван свог места становања углавном долазе из руралних или из мањих урбаних општина у универзитетске центре у којима, ако се не одлуче за одлазак у иностранство, планирају и да остану да живе након завршетка студија, јасно је да ће се и у наредном периоду наставити демографско пражњење мање развијених подручја Републике Србије”.⁴³ Дакле, миграције високообразованог кадра углавном се одвијају ка иностранству или ка већим градовима унутар Републике Србије, а реч је о миграцијама из „неразвијених и мање развијених у развијенија подручја. На тај начин, поједини региони не само да се убрзано демографски празне већ остају и без неопходног развојног потенцијала, чиме се озбиљно угрожава њихов економски и демографски опстанак”.⁴⁴ За степен депопулације сеоских насеља значајан је показатељ и број села с мање од 100 становника којих је у Србији све више. Наиме, од Другог светског рата и пописа 1948. године број насеља са мање од 100 становника порастао је са 72 колико их је било 1961. године, на чак 1.034 колико их је забележено пописом 2011⁴⁵. Даља неактивност

⁴³ Г. Бјелобрк, *н. г.*, 2.

⁴⁴ *Миграције студената* (2018), н. д.

⁴⁵ „То су све веома мала насеља која убрзано одумиру. Гледано према регионима, у Београдском региону је 2011. било само једно мало село, у Војводини 12, у Шумадији и Западној Србији 328 (или 15,5%), а у

на пољу управљања миграционим токовима може имати не-мерљиве и катастрофалне последице за национални развој и идентитет земље.⁴⁶

Prof. SNEŽANA STOJŠIN, PhD
University of Novi Sad
Faculty of Philosophy
Department of Sociology
Dr Zorana Đinđića 2, Novi Sad, Serbia
E-mail: stojstin.snezana@gmail.com

BASIC CHARACTERISTICS OF MODERN MIGRATION OF RURAL YOUTH IN VOJVODINA

SUMMARY: The main goal of the paper is to point out the basic characteristics of migrations that are specific to the rural community today, in this case on the territory of AP of Vojvodina. The paper points out the problems that arise in the study of migration and possible ways to overcome those problems. The available data on rural youth migrations, both external and internal migrations, were analyzed, and the shortcomings of existing sources of data on this social process were pointed out. Likewise, these studies, in addition to statistical data, show that in recent decades the most frequent migrations within the borders of Serbia had the following characteristics: the most visible are rural-urban migrations, then migrations from smaller to larger urban settlements, and finally migrations to large regional centres such as Belgrade, Novi Sad, Niš and Kragujevac. Today, the migration of young

Региону Јужне и Источне Србије било их је чак 693 (или 35%).” *Национални програм за урбаност села Србије: стање, проблеми и приоритетни одрживи развој*, главни уредник: Милован М. Митровић; уредник: Ристо Костов (2020), Београд: Институт за економику пољопривреде, Академијски одбор за село САНУ и Кабинет министра задуженог за регионални развој и координацију рада јавних предузећа, 16–17.

⁴⁶ Г. Бјелобрк, *н. г.*, 2.

people from rural, mostly underdeveloped areas implies: firstly, young people going to university centres for education, and then a) staying in those centres, b) going to another larger centre, c) going abroad and d) returning to their place of residence. Secondly, the departure of young people (regardless of the level of education) in order to find a better-paid job/job in the profession/job in general. Thirdly, young people move from smaller remote villages to cities for work, but they also mention cultural, sports and entertainment facilities as a factor of rejection in their village, and an attraction factor in a larger city. Certain regions are not only being rapidly emptied demographically, but are also left without the necessary development potential, which seriously threatens their economic and demographic survival.

KEYWORDS: migration, data sources, village, youth, Vojvodina